

Ivan Cesar

Filozofska fakulteta v Zagrebu

SLOVENISTIKA NA DRUGIH JUGOSLOVANSKIH UNIVERZAH

Slavistično društvo Slovenije me je povabilo, da bi govoril o problemih slovenistike na jugoslovanskih filozofskih fakultetah. Zahvaljujem se društvu, ker me je počastilo s tem, da vam govorim o problemih, ki morajo še posebej zanimati slovenske slaviste, čeprav to ni samo problem slovenistike, saj ima ob svojih znanstvenih vidikih še kulturne in družbenopolitične razsežnosti. Dobro se zavedam, da ne bom mogel povsem osvetliti posebnosti in značilnosti pouka slovenskega jezika in književnosti na vseh filozofskih in pedagoških fakultetah v Jugoslaviji, zato bom za osnovo svojega razmišljanja vzel tiste fakultete, ki jih bolje poznam; to so predvsem fakultete v SR Hrvatski (Zagreb, Zadar, Osijek, Rijeka), in tiste, katerih predstavniki so se udeležili zborovanja slovenistov, ki poučujemo na jugoslovanskih univerzah. Zborovanje sta organizirala Društvo slovenskih pisateljev in Univerza v Mariboru 5. in 6. aprila 1984 v Mariboru. Temu zborovanju so prisostvovali slovenisti z naslednjih univerz: Zagreb, Osijek, Zadar, Rijeka, Beograd, Sarajevo, Priština in Nikšić.

Nikakor vam ne želim predstaviti vtisov s tega zborovanja niti sklepov, do katerih smo prišli, vendar si ne morem kaj, da vam ne bi povedal, kako nas je vse sloveniste zunaj Slovenije to zborovanje razveselilo in spodbudilo k novemu razmišljanju. Takšna zborovanja bi morala postati vsakdanja praksa in prostor odkritih razgovorov neslovenskih slovenistov.

Svoje razglabljanje o slovenistiki na drugih jugoslovanskih univerzah bi rad prikazal takole:

1. mesto slovenistike v slavističnem oziroma jugoslavističnem študiju;
2. kako je slovenistika zastopana v učnih programih filozofskih fakultet;
3. kakšne so s strokovnega stališča možnosti, da bi slovenski jezik prišel v šolske programe zunaj Slovenije, če ne drugače, vsaj kot fakultativni predmet.

Ad 1) Slovenska književnost in jezik se v Jugoslaviji zunaj Slovenije poučujeta na oddelkih »jugoslovanski jeziki in književnosti« ali pa na oddelkih »hrvatskosrpski/srpsko-hrvatski jezik in jugoslovanske književnosti« ali pa »makedonski jezik in književnost«.

Na Univerzi v Zagrebu npr. poučujejo slovensko književnost že več kot sto let. Pred sto tremi leti je tu predaval Fran Celestin o Francetu Prešernu. Na vseh drugih univerzah je slovenistika dobila svoje mesto šele takrat, ko se je pričelo razen nacionalnih književnosti poučevati to, kar danes imenujemo jugoslavistika.

Po specifičnosti svojega nastajanja in funkciji, ki sta jo imela slovenski jezik in književnost v zgodovini slovenskega naroda, Slovincem velikokrat pravimo književna nacija. Prav zaradi tega je imel univerzitetni pouk slovenistike dolga leta pečat dokazovanja slovenskega naroda, ker je imel svoj jezik in svojo književnost. Dandanašnji se temu posveča mnogo manj pozornosti – slovenistiko obravnavamo bolj na široko, predvsem z gledišč sodobne znanosti o književnosti.

* Prebrano na slavističnem zborovanju 5. oktobra 1984 v Ljubljani.

Pri pouku slovenistike – ali natančneje – jugoslavistike se osredinjamo predvsem na slovensko književnost. Slovenski jezik se nikjer ne predava drugače kot samo v *obliki lektorata*. Danes je predavanje slovenskega jezika kot posebne študijske skupine mogoče samo v Beogradu; tu pa ni primerne univerzitetnega učitelja in se zato poučuje samo v obliki lektorata. V Skopju je možnost predavanja in lektorskih vaj (dve uri predavanj in dve uri lektorskih vaj tedensko v dveh semestrih), in sicer v okviru jugoslavistike in študijske skupine makedonski jezik in književnost. Posebna študijska skupina, ki naj bi se imenovala »slovenski jezik in književnost«, ne obstaja nikjer. Imamo le katedro za slovenski jezik in književnost, ki je v okviru študijske skupine »jugoslovanski jeziki in književnosti«. Torej je slovenska književnost prisotna na vseh jugoslovanskih univerzah kot ena jugoslovanskih književnosti. Cilj tega pouka je, da vzgoji srednješolskega učitelja in znanstvenega raziskovalca na tem področju. V Zagrebu, Beogradu in še na nekaterih drugih univerzitetnih katedrah je možen dodiplomski študij slovenske književnosti, poplomskega študija iz slovenskega jezika pa ni nikjer.

Če naj zaključim in odgovorim na vprašanje, kakšno mesto ima slovenistika znotraj študija jugoslavistike, moram povedati, da je slovenščina v vseh programih eden izmed diplomskih izpitov za pridobitev diplome profesorja jugoslovanskih jezikov in književnosti. Študentje lahko pišejo diplomu in seminarsko nalogo iz slovenske književnosti, ni pa to nujno. Lahko si npr. izberejo katero drugo izmed jugoslovanskih književnosti.

Ad 2) Drugi vidik, ki nas zanima, je vprašanje, kako je slovenistika prisotna v učnih programih. V študiju, dolgem osem semestrov, predavajo učitelji slovensko književnost tri semestre. V Beogradu, Skopju in Sarajevu je nekaj razlik v številu semestrov in učnih ur, vendar program s tem ni bistveno drugačen. Tam, kjer traja študij slovenske književnosti tri semestre, npr. v Zagrebu, ima prvi semester samo eno uro predavanj na teden, seminarskih vaj pa sploh ni, kar v najboljšem primeru pomeni, da je lahko v enem semestru dvanajst ur pouka. V prvem semestru navadno predavajo starejšo slovensko književnost od začetkov do romantike. V drugem in tretjem semestru imajo dve uri predavanj na teden in dve uri seminarskih vaj. V teh dveh semestrih se predava tako imenovana novejša slovenska književnost – od romantike do danes. Vsaka katedra slovenskega jezika in književnosti ima svoj program s točno določeno primarno in sekundarno literaturo. Da bi nazorno pokazal, kakšen je ta program, navajam študijski program slovenske književnosti na Filozofski fakulteti v Zagrebu. Zagrebški program jemljem za zgled, ker ima slovenska književnost na tej fakulteti najdaljšo in najpomembnejšo tradicijo.

PROGRAM ŠTUDIJA SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI

PREGLEDI KNJIŽEVNOSTI (PO IZBORU)

- F. Kidrič: Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do Zoisove smrti, 1929–38.
- Zgodovina slovenskega slovstva, ur. L. LEGIŠA, I–VII, 1956–71.
- A. Slodnjak: Slovensko slovstvo, 1968, (prij. Istorija slovenačke književnosti, Beograd, 1972)
- S. Janež: Istorija slovenačke književnosti, Sarajevo, 1959.
- J. Pogačnik – F. Zdravec: Zgodovina slovenskega slovstva I–VIII, 1968–72, (skrać. prijevod: Istorija slovenačke književnosti, Beograd 1973)
- F. Koblar: Slovenska dramatika I–II, 1972–73.
- Slovenska književnost 1945–1965, I–II (grupa autora), 1967.
- J. Kos: Pregled zgodovine slovenskega slovstva, 1980.

ANTOLOGIJE

- Prepjevi iz slovenske poezije, prir. B. Žganjer, Zagreb, 1966, (uvod F. Petrè).
- Novija jugoslavenska poezija, sast. Mitrev, Petrè, Vučetić, Popović, Zagreb 1966.
- Slovenska lirika 1945-1965, ur. B. Paternu, 1967.
- Iz roda v rod duh išče pot, ur. J. Menart, 1969.
- Živi Orfej, ur. D. Šega, 1970.
- C. Zlobec, Antologija slovenske poezije, Zagreb, 1974.
- Nova slovenska lirika, ur. R. Dabo, Zagreb, 1975.
- Starejše slovensko slovstvo (Od Brižinskih spomenikov do Linhartovega Matička), ur. J. Pogačnik, 1980.

RJEČNICI

- S. Škerlj - R. Aleksić - V. Latković: Slovensko-srpskohrvatski slovar, 1964, 1975.
- J. Jurančič: Srpskohrvatsko-slovenski slovar, 1955, 1972² (od istog autora vidi i mali dvojezični slovar-rječnik, 1970).

SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

- F. Ramovš - M. Kos: Brižinski spomeniki, 1937.

Lit.: F. Petrè: Srednjovjekovna pismenost u Sloveniji, Radovi FF Zagreb, br. 3, 1955, str. 83-89.
I. Grafenauer: Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva, 1973.

PROTESTANTSKA KNJIŽEVNOST

- PRIMOŽ TRUBAR: Catechismus in der Windischen Sprach . . . , faks. izdanje 1935.
Abecedarium und der klein Catechismus . . . , faks. izdanje 1966.

/Neki se tekstovi Trubara, Krelja i Dalmatina nalaze u čitanci »Slovensko berilo« IV./

Lit.: M. Rupel: Slovenski protestantski pisci, 1934, 1966².
M. Rupel: Primož Trubar, Beograd, 1960 (ćir.).

PROTUREFORMACIJA I BAROK

- M. Rupel: Valvasorjevo berilo, 1951, 1969² ili
- J. V. Valvasor: Slava vojvodine Kranjske, Kondor 100.
- JANEZ SVETOKRIŠKI: Pridige, Kondor 111.

PROSVJETITELJSTVO

ANTON TOMAŽ LINHART: Ta veseli dan ali Matiček se ženi (ili Županova Micka), Zbrano delo I, 1950 ili Kondor 83.

VALENTIN VODNIK: Izbrane pesmi, ur. A. Gspan, 1958 ili Kondor 116

Lit.: F. Petrè: Prva slovenska poetika, Slavistična revija XV/1976, br. 1-2.

PREDROMANTIZAM

- J. Kopitar - M. Čop: Izbrano delo, ur. J. Kos, 1973.

ROMANTIZAM

Kranjska Čbelica I-V, 1830-34, 1848, faksimilno izdanje.

FRANCE PREŠEREN: Poezije, Zbrano delo I-II, ur. J. Kos ili
Pesmi in pisma, Kondor 25 i 35, ur. A. Slodnjak.

Lit.: J. Stritar: Prešeren, Klasje, 1866; Zbrano delo VI, 1955.

- J. Vidmar: Dr. France Prešeren, 1954.

- J. Kos: Prešernov pesniški razvoj, 1967.

- A. Slodnjak: France Prešeren, Beograd, 1962.
 - J. Martinović: Apsurd i harmonija, Sarajevo, 1973.
 - B. Paternu: France Prešeren in njegovo pesniško delo I-II, 1976.
- STANKO VRAZ: Slovenska djela I-II, uredio i uvodnu studiju napisao A. Slodnjak, Zagreb, 1952.

REALIZAM

JANEZ TRDINA: Bajke in povesti o Gorjancih, Kondor 67 ili Hrvaški spomini, Zbrano delo III, 1951.

FRAN LEVSTIK: antologijski izbor pjesama (Tonine pesmi, Franjine pesmi)

Martin Krpan z Vrha, Zbrano delo IV, Kondor 20. Popotovanje iz Litije do Čateža, Kondor 20.

Lit.: J. Vidmar: Literarne kritike, 1951.

B. Paternu: Estetske osnove Levstikove literarne kritike, 1962.

SIMON JENKO: Izbrano delo, Kondor 10.

(Pjesme, Jeprški učitelj ili Tilka.)

Lit.: F. Bernik, Lirika Simona Jenka, 1962.

JOSIP JURČIČ: Deseti brat, Sosedov sin

Domen ili Hči mestnega sodnika, Kondor 37, 47 ili Zbrano delo IV.

JOSIP STRITAR: Dunajski soneti, Zbrano delo I, 1953.

Zorin, Zbrano delo III, 1954.

Kritični spisi, Kondor 121.

SIMON GREGORČIČ: Poezije, Kondor 64 (Zbrano delo I, 1947).

Lit.: F. Koblar: Simon Gregorčič, 1962.

A. Barac: Antologija . . ., Zagreb, 1924.

ANTON AŠKERC: Izbrane pesmi, Kondor 58 (Zbrano delo I).

Lit.: M. Boršnik: Anton Aškerc, Beograd, 1968.

IVAN TAVČAR: Med gorami, Zbrano delo III, 1953.

Cvetje v jeseni, Zbrano delo VI ili Visoška kronika, Zbrano delo VI, Kondor 12.

Lit.: M. Kramberger: Visoška kronika. Literarnozgodovinska interpretacija, 1964.

FRAN CELESTIN: Naše obzorje, Ljubljanski zvon, 1883.

JANKO KERSNIK: Ciklamen ili Agitator, Kondor 56, Zbrano delo II, 1949.

Jara gospoda, Kondor 34, Zbrano delo III, 1951.

Kmetske slike, Kondor 61, Zbrano delo III.

Lit.: B. Paternu: Kersnikove Kmetske slike, Kondor 61.

OPČA LITERATURA ZA REALIZAM

- B. Paternu: Slovenska proza do moderne, 1957, 1965².

NATURALIZAM

ZOFKA KVEDER: Njeno življenje, Izbrano delo VII, 1940, ili

FRAN GOVEKAR: V krvi, Sivi kondor 16.

MODERNA, SUPUTNICI I SLJEDBENICI

DRAGOTIN KETTE: Zbrano delo I ili Pesmi, Kondor 71.

Lit.: J. Martinović: Poezija Dragotina Ketteja, 1976.

JOSIP MURN-ALEKSANDROV: Zbrano delo I-II, 1954.

Topol samujoč, Kondor 97.

Lit.: D. Pirjevec: Vprašanje o Murnovi liriki, Slavistična revija, 1967.

IVAN CANKAR: Poezija (izbor).

Hiša Marije pomoćnice, Na klancu, Martin Kačur, Hlapec Jernej in njegova pravica, Podobe iz

sanj, Za narodov blagor, Kralj na Betajnovi, Hlapci, Črtice (izbor).
Izbrano delo I–X, 1955–59.

Lit.: D. Pirjevec: Cankar in evropska literatura, 1964.

F. Petré: Tipologija proze Ivana Cankarja, Slavistična revija, 1969.

F. Bernik: Cankarjeva zgodnja proza, 1976.

P. Kozak: Temeljni konflikt Cankarjevih dram, 1980.

OTON ŽUPANČIČ: Izbor iz zbirk: Čaša opojnosti, Čez plan, Samogovori, V zarje Vidove.

Lit.: J. Vidmar: Oton Župančič, 1935.

F. Petré: Vizionarnost Otona Župančiča, Slavistična revija, 1955.

J. Mahnič: Oton Župančič, 1955.

FRAN SALEŠKI FINŽGAR: Pod svobodnim soncem ili
Dekla Ančka (Izbrano delo I, 1959).

ALOJZ KRAIGHER: Kontrolor Škrobar, 1914, 1950².

ALOJZ GRADNIK: Harfa v vetru, 1954, Izbrane pesmi, Kondor 69.

Lit.: A. Šljivarić: O lirici Alojza Gradnika, Forum, 1968. (rukovet pjesama preveo N. Miličević)
Studije o poeziji A. Gradnika, Srečanja, br. 25–26, 1970.

IGO GRUDEN: Izbor iz poezije, Kondor 85.

EKSPRESIONIZAM

Antologijski izbor pjesama slijedećih pjesnika: MIRAN JARC, ANTON PODBEVŠEK, TONE SE-
LIŠKAR, MILE KLOPČIČ, ANTON VODNIK, BOŽO VODUŠEK.

SREČKO KOSOVEL: Zbrano delo I, 1946, ur. A. Ocvirk ili
Moja pesem, 1964, (ur. L. Legiša).
Pesmi in konstrukcije, Kondor 171.

Lit.: F. Zadavec: Elementi slovenske moderne književnosti 1980.

EDVARD KOCBEK: Zemlja, 1934 ili Groza, 1963.

(Izbor na hrv.: Strava, pr. S. Mihalić, Zagreb, 1970)

SLAVKO GRUM: Dogodek v mestu Gogi, Kondor 102 (pogovor F. Zadavec) ili
Goga, proza i drame, 1957.

OPČA LITERATURA ZA EKSPRESIONIZAM:

– F. Petré: Idejnost i izraz ekspresionizma, Umjetnost riječi, br. 1, 1957.

– F. Zadavec: Pot skozi noć (antologija), 1966/Kondor 93.

PSIHOLOŠKI REALIZAM

IVAN PREGELJ: Tolminci ili Plebanus Joannes.

FRANCE BEVK: Kaplan Martin Čedermac, izbor iz novela.

JUŠ KOZAK: Šentpeter, Maske.

Lit.: A. Šljivarić: Ljubljana u interpretaciji Juša Kozaka, Radovi zavoda za slavensku filologiju 4, 1961.
M. Mejak: Portreti, 1977.

CIRIL KOSMAČ: Sreča in kruh

Balada o trobenti in oblaku (ili Pomladni dan), Izbrano delo I–IV, 1964.

Lit.: H. Glušič: Pripovedna proza Cirila Kosmača, 1975.

SOCIJALNI REALIZAM

LOVRO KUCHAR-PREŽIHOV VORANC: Samorastniki, Doberdob ili Jamnica.

Lit.: Prežihov zbornik, ur. M. Boršnik, 1957.

BRATKO KREFT: Velika puntarija ili Celjski grofje, Kondor 91.

MIŠKO KRANJEC: Os življenja, 1935.
Povest o dobrih ljudeh, 1940.

Lit.: F. Zadavec: Miško Kranjec, 1963.

ANTON INGOLIČ: Lukarji, 1936.
Gimnazijka, 1966.

IVAN POTRČ: Na kmetih.

KNJIŽEVNOST NOB

VLADIMIR PAVŠIČ – MATEJ BOR: Previharimo viharje, Bršljan nad jezom; izbor: Pesmi, Kondor 108, ur. B. Paternu.

KAREL DESTOVNIK-KAJUH: Pesmi, 1954 (sa studijom D. Moravca).

Lit.: V. Smolej: Zgodovina slovenskega slovstva, VII, 1972.

SUVREMENA KNJIŽEVNOST

PROZA

EDVARD KOCBEK: Strah in pogum, 1951.

BENO ZUPANČIČ: Sedmina, 1957, 1965² ili Grmada, 1974.

ALOJZ REBULA: Senčni ples, 1960 (hrv. prijevod M. Slavičeka, Zagreb, 1981).

ANDREJ HIENG: Usodni rob, 1957, ili Čarodej, 1976.

Lit.: B. Kitičić: Literarna ustvarjalnost A. Hienga, 1980.

LOJZE KOVAČIČ: Deček in smrt, 1968 ili Resničnost, 1972.

ZDRAVKO SLAMNIK – PAVLE ZIDAR: Sveti Pavel, 1965, ili Oče naš, 1967.

RUDI ŠELIGO: Triptih Agate Schwarzkobler, 1968.

VITOMIL ZUPAN: Menuet za kitaro, 1975.

DRAGO JANČAR: Galjot, 1978.

Lit.: (za suvremenu prozo)

– H. Glušič – M. Kmecl: Proza, u: Slovenska književnost 1945–65, knj. I. 1967.

– A. Šljivarić: Panorama novije slovenske proze, Radovi Zavoda za slavensku filologiju 14, 1976.

POEZIJA

Antologijski izbor pjesama slijedećih suvremenih pjesnika: JOŽE UDOVIČ, CENE VIPOTNIK, LOJZE KRAKAR, KAJETAN KOVIČ, TONE PAVČEK, GREGOR STRNIŠA, DANE ZAJC, IVAN MINATTI, JANEZ MENART, CIRIL ZLOBEC, VENO TAUFER, FRANCI ZAGORIČNIK, TOMAŽ ŠALAMUN, SVETLANA MAKAROVIČ.

Lit.: B. Paternu: Lirika, u: Slovenska književnost 1945–65, knj. I. 1967.

A. Šljivarić: Slovenska lirika od moderne do danas (Geneza suvremenih tokova), Kolo, MH, Zagreb, 1967.

DRAMA

DOMINIK SMOLE: Antigona, 1961.

PRIMOŽ KOZAK: Afera, 1962.

GREGOR STRNIŠA: Samorog, 1967, ili Žabe, 1969.

Lit.: J. Koruza: Dramatika, u: Slovenska književnost 1945–65, knj. II, 1967.

A. Šljivarić: Nekoliko problemskih vidova slovenske drame (Genetička detekcija), Forum, br. 4–5, 1970.

STUDIJE IZ SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI, ESEJI I KNJIŽEVNA KRITIKA (PO IZBORU)

– Josip Vidmar, Literarne kritike, 1951.

– Ivo Brnčić: Generacija pred zaprtimi vratima, 1954.

– Boris Paternu: Pogledi na slovensko književnost I–II, 1974.

– Sodobni slovenski esej, ur. J. Kos, 1979.

– Franc Zadavec: Elementi slovenske moderne književnosti, 1980.

– France Bernik: Problemi slovenske književnosti, 1980.

VAŽNIJA PERIODIKA (PO IZBORU)

Ljubljanski zvon, Dom in svet, Slovan, Književnost, Sodobnost, Dejanje, Nova obzorja, Slavistična revija, Jezik in slovstvo, Perspektive, Dialogi.

Predavanja in vaje iz slovenske književnosti potekajo v jezikih republik in pokrajin, kjer je sedež univerze. (Npr. znanemu prof. F. Petrètu na zagrebški fakulteti ni uspelo uresničiti želje, da bi pouk slovenske književnosti potekal v slovenščini, in tako je ostalo vse do danes.)

Kot je bilo že omenjeno, poučujejo učitelji slovenski jezik samo v obliki lektorskih vaj, in sicer dva semestra po dve uri tedensko. V Skopju, kot je bilo prav tako omenjeno, v obliki predavanja in lektorskih vaj. Na nekaterih univerzah, kjer je študij lingvistično usmerjen, traja študij tri semestre. Cilj lektorskih vaj na vseh jugoslovanskih univerzah ni v tem, da bi se študentje aktivno naučili slovenskega jezika, temveč da jim omogoči neposredno spremljanje slovenske književnosti.

Ad 3) Tretji vidik mojega razmišljanja se s strokovnega stališča sprašuje o možnosti oziroma boljše o nemožnosti uvajanja slovenskega jezika kot učnega predmeta v osnovne in srednje neslovenske šole. Iz prikaza, koliko in kako je slovenski jezik zastopan po fakultetah v Jugoslaviji, je razvidno, da take možnosti praktično ni in da je še dolgo ne bo. Naši študentje po končanem študiju *ne morejo predavati slovenskega jezika*. Učitelje za ta predmet bi torej morali dobiti iz Slovenije.

V razpravah o skupnih jedrih so večkrat poudarjali, da bi se učenci v drugih republikah lahko učili slovenščine, kar pomeni, da je zakonska osnova, vendar si kot univerzitetni učitelj dovoljujem povedati, da pri naših srednješolskih učiteljih za to ni dovolj strokovnega znanja. Dve uri ali celo štiri ure lektorata tedensko v enem letniku nikakor ne zadostujejo niti za to, da bi mogel učitelj interpretirati slovensko besedilo v izvirniku, še manj pa, da bi predaval jezik v srednji ali osnovni šoli.

Temu razmišljanju naj dodam še tole: slovenistika danes osvaja jugoslovanska slavistična središča. Moč kvalitetne provokativne slovenske književnosti je pritegnila številne znanstvenike. Dokaz za to je dejstvo, da so danes učitelji slovenske književnosti na jugoslovanskih univerzah večinoma Neslovenci (razen dveh). Samo še lektorati so v rokah Slovencev ali tistih, ki so končali študij v Sloveniji. Prav gotovo bi bilo dobro omeniti znanstvena dela slovenistov zunaj Slovenije, vendar se mi zdi, da bi bilo o tem treba napisati posebno razpravo za eno naših prihodnjih zborovanj. Omenim naj samo to, da so znanstvena dela nekaterih izmed njih velik prispevek k novemu pogledu na slovensko književnost.

Zanimanju za slovensko književnost bi morali sčasoma dodati nove razsežnosti odnosa do slovenskega jezika. Pozicije staropozitivističnega in utilitarističnega proučevanja slovenske književnosti smo že zapustili. Vse več pozornosti usmerjamo h književnemu besedilu. Zanima nas njegova struktura, kar je seveda brez dobrega poznavanja jezika nemogoče. Bodočnost znanstvenega pristopa k slovenistiki je v nekakšni vzajemnosti literarnoteoretskih in lingvističnih gledišč. Literarno delo je namreč celota.

To naj opozori sloveniste, da je osvajanje slovenskega jezika znanstveni imperativ. Za to pa bi morali imeti posluš tudi naši študijski programi. Jezik je zmeraj več od samega jezika; če so v nekem jeziku nesporazumi, potem bodo tudi drugod.

Slovenistika ni več le stvar samo Slovencev – in to je dobro, to je dokaz njene znanstvene in umetniške moči. Iz te nove kakovosti izvirajo nove dolžnosti za vse nas neslovenske sloveniste. Slovenske književnosti v znanstvenem raziskovanju ne moremo in ne smemo ločiti od slovenskega jezika, prav zato mora pouk slovenskega jezika dobiti nov položaj na filozofskih in pedagoških fakultetah zunaj Slovenije.